

Din teza personală de doctorat în lucru (Ioana Alexandra Râlea):

Prezentarea învățământului superior din România

Introducere

Învățământul superior reprezintă motorul fundamental al dezvoltării economice, sociale și culturale, având rolul de a forma capitalul uman de înaltă calificare și de a genera cunoaștere prin cercetare și inovare. În România, universitățile au trecut, în ultimele trei decenii, printr-un proces de transformare profundă, determinat de tranziția la economia de piață, aderarea la Uniunea Europeană și integrarea în Spațiul European al Învățământului Superior (procesul Bologna).

În ciuda acestor progrese, una dintre cele mai mari provocări rămâne finanțarea insuficientă și lipsa unui model sustenabil care să asigure atât performanța academică, cât și echitatea accesului. Această lucrare analizează specificul sistemului universitar din România și mecanismele de finanțare, evidențiind dificultățile structurale și posibilele direcții de reformă.

Structura sistemului de învățământ superior din România

Conform Legii educației naționale nr. 1/2011, învățământul superior din România se organizează pe trei cicluri principale: licență, master și doctorat, în concordanță cu procesul Bologna. Universitățile pot fi de stat sau private, iar în prezent sistemul universitar românesc include aproximativ 90 de instituții acreditate.

Caracteristicile principale ale sistemului sunt:

- *Autonomia universitară* – consfințită prin lege, dar în practică limitată de dependența financiară de bugetul de stat.
- *Diversitatea programelor* – universitățile oferă atât programe tradiționale (inginerie, medicină, economie), cât și programe moderne (IT, științe cognitive, studii europene).
- *Rolul cercetării* – integrată în activitatea academică, dar subfinanțată cronic, ceea ce afectează competitivitatea internațională.
- *Internaționalizarea* – proces aflat încă la început, cu mobilități Erasmus+ și câteva programe în limbi străine, dar cu o pondere redusă a studenților internaționali comparativ cu alte țări din Europa Centrală și de Est.

Finanțarea învățământului superior din România

Sursele principale de finanțare

Modelul de finanțare este unul mixt, bazat pe:

- *Finanțarea de bază* – asigurată de la bugetul de stat, distribuită pe baza unui cost standard per student echivalent. Această sumă este utilizată pentru acoperirea cheltuielilor curente și reprezintă principala sursă pentru universitățile publice.
- *Finanțarea suplimentară* – orientată către performanță academică și de cercetare, conform unor criterii stabilite de Ministerul Educației (publicații ISI, granturi, proiecte europene, clasamente internaționale).
- *Fonduri complementare* – pentru investiții, burse și programe speciale.
- *Resurse proprii* – taxe de studii, contracte de cercetare, parteneriate cu mediul privat, servicii educaționale.
- *Fonduri europene* – prin programe precum PNRR, Horizon Europe sau Erasmus+, care sprijină modernizarea infrastructurii, digitalizarea și cercetarea.

Probleme majore

În pofida cadrului legislativ care prevede alocarea a minimum 6% din PIB pentru educație și 1% pentru cercetare, România nu a atins niciodată aceste ținte. În ultimii ani, finanțarea publică a universităților s-a situat între 0,7% și 0,9% din PIB, semnificativ sub media europeană.

Principalele probleme sunt:

- *Subfinanțarea cronică* – care afectează infrastructura, dotările laboratoarelor și salarizarea cadrelor didactice.
- *Inechități între universități* – cele mari, cu tradiție, reușesc să atragă mai multe resurse, în timp ce universitățile regionale au dificultăți în a concura.
- *Cercetare fragmentată* – resursele pentru cercetare sunt insuficiente și distribuite inconstant, ceea ce reduce vizibilitatea internațională.

Finanțarea și performanța universitară

Există un consens în literatura de specialitate că finanțarea este un factor determinant al performanței universitare, dar nu singurul. În România, creșterea resurselor este necesară, dar nu suficientă; este nevoie și de mecanisme eficiente de alocare și de politici de stimulare a excelenței.

- Finanțarea per student a adus transparență, dar nu surprinde diferențele reale de cost între domenii (ex. medicină vs. științe sociale).
- Finanțarea competitivă prin granturi de cercetare stimulează performanța, dar este adesea birocratică și insuficientă ca volum.
- Parteneriatele cu mediul privat pot aduce resurse suplimentare și relevanță pentru piața muncii, însă în România sunt încă limitate.
- Internaționalizarea (atragera de studenți străini și granturi internaționale) poate genera venituri și prestigiu, dar necesită investiții inițiale în infrastructură și cadre didactice.

Provocări și perspective

Analiza situației actuale scoate în evidență câteva direcții de acțiune pentru reformarea finanțării universităților din România:

1. Creșterea finanțării publice – atingerea unui prag de minimum 1% din PIB pentru învățământul superior și cercetare, apropiind România de standardele europene.
2. Alocări diferențiate – recunoașterea costurilor reale în funcție de domeniu și profil, pentru a evita subfinanțarea programelor cu cheltuieli ridicate.
3. Stimularea excelenței – alocarea suplimentară de fonduri pentru universitățile cu rezultate notabile în cercetare și clasamente internaționale.
4. Reducerea disparităților regionale – sprijin pentru universitățile mici și regionale, pentru a evita polarizarea sistemului.
5. Consolidarea finanțării private – prin politici fiscale favorabile sponsorizării, parteneriate public–private și atragerea absolvenților în sprijinirea financiară a universităților.
6. Integrarea digitalizării și internaționalizării – direcții strategice care pot diversifica sursele de venit și pot crește atractivitatea universităților românești.

Concluzii

Învățământul superior din România se confruntă cu o contradicție structurală: pe de o parte, așteptările societății și ale economiei bazate pe cunoaștere cresc permanent, pe de altă parte,

resursele financiare rămân insuficiente și distribuite ineficient. Subfinanțarea cronică afectează atât calitatea procesului educațional, cât și competitivitatea cercetării, limitând capacitatea universităților de a contribui la dezvoltarea economică și la inovare.

Bibliografie

1. Curaj, A., Deca, L., & Pricopie, R. (2015). *European higher education area: The impact of past and future policies*. Springer.
2. Hanushek, E. A., & Woessmann, L. (2015). *The knowledge capital of nations: Education and the economics of growth*. MIT Press.
3. Ministerul Educației. (2023). *Raport privind starea învățământului superior din România*. București.
4. OECD. (2020). *Education at a glance 2020: OECD indicators*. OECD Publishing.
5. Scott, P. (2021). Mass higher education in Europe: Challenges and policy responses. *European Journal of Education*, 56(3), 333–348. <https://doi.org/10.1111/ejed.12444>
6. Vlăsceanu, L., & Dima, A. M. (2014). *Quality assurance in higher education: Contemporary debates*. UNESCO–CEPES.
7. World Bank. (2018). *Romania: Functional review of the higher education sector*. World Bank.